

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрлович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDAMOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKT LARI TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ MASALALARI 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O'RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O'ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SO'Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro'ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN'ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O'ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudoynazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDA BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIIY O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIGA SHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMAALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burxiev Olimjon Boboevich</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHY'S "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300
12.00.00 – LAW	
<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHeyN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin o'gli

Doctoral student of Namangan State University

Gmail: m.muhammad1995@gmail.com

Abstract. This article examines the problems and features of the development of e-commerce and e-commerce in Uzbekistan. Based on the comparative analysis of the development indicators of e-commerce and e-commerce in developed countries and Uzbekistan, conclusions and proposals have been developed.

Keywords: digital economy, e-commerce, e-commerce, online shopping.

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda elektron tijorat va elektron savdoni rivojlantirish muammolari va xususiyatlari o'rganilgan. Rivojlangan davlatlar va O'zbekistonda elektron tijorat va elektron savdoning rivojlanish ko'rsatkichlarini qiyosiy tahlil qilish asosida xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat, elektron savdo, onlayn xarid.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N13>

Kirish. Elektron tijorat xizmatlarining rivojlanishi mamlakatlar uchun katta imkoniyatlarni ochib beradi. Global aloqa tarmoqlari va, birinchi navbatda, Internetning paydo bo'lishi elektron tijorat faoliyatini tashkil etish va amalga oshirishda haqiqiy inqilobga olib keldi. Natijada biznes yuritishning nafaqat yangi yo'nalishlari paydo bo'ldi, balki mavjud yo'nalishlar ham tubdan o'zgardi. Bugungi kunda butun dunyo bo'ylab millionlab odamlar elektron tijorat xizmatlaridan foydalanishni qulay deb bilishadi. Va bu tanlov elektron tijorat xizmatlaridan foydalanadigan korxonalar uchun yuqori daromad oqimini ta'minlaydi

Jahon amaliyotida elektron tijorat kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. Yirik kompaniyalar bilan biznes yuritish uchun teng sharoitlar yaratib beradi. Kichik biznes o'z mahsulotlarini reklama qilish uchun ko'p pul sarflay olmaydi. Eng arzon narxlarda elektron tijorat mexanizmlaridan foydalanish ularga potentsial mijozlarning butun bozoriga kirish imkonini beradi. Biroq, elektron tijorat avtomatik ravishda butun dunyo bo'ylab auditoriyani taqdim etmaydi. Axir, xalqaro yetkazib berish xizmatlari mahalliy xizmatlarga qaraganda qimmatroq va yetkazib berishning o'zi uzoqroq davom etadi. Bundan tashqari, xalqaro savdo bilan shug'ullanadigan sayt tuzilishi va ishlash sxemasi bilan bog'liq texnik yordam muammolariga duch kelishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Elektron tijorat va elektron savdoga bag'ishlangan ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lib, elektron savdo sohasida faoliyat yuritadigan xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining turli jihatlarini ko'rib chiqqanlar. Xususan, N.A.Yefimova va A.S.Tarasov [1] o'z tadqiqotlarida internet-savdoning an'anaviy savdoga nisbatan afzalliklari hamda uni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlarini yoritib berganlar. S.A. Kolesnichenko [2] internet-magazinlarning samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqqan. E.Y. Shavruk va G.R. Vankovich [3], K.A. Xapilina [4], L.A. Bragin va uning hammualliflari [7] o'z tadqiqot ishlarida elektron savdoning hududiy jihatlarini ko'rib chiqqanlar, T.O. Faleyeva [5], N.A. Mansurova va I.O.Oltinboyev [6], Mayorova va uning hammualliflari [8] elektron savdoning samaradorligini baholash va istiqbolini bashoratlash uslublarini tadqiq etganlar. Jahon elektron savdo bozorini A.N. Zaxarov va T.A. Cherxanova [9], N.E.Yadova [10] o'z tadqiqot ishida ko'rib chiqqanlar. Xususan A.N. Zaxarov va T.A. Cherxanovalar [9] o'z tadqiqot ishlarida elektron tijorat platformalarining o'sishi, korxonalarda kiberxavfsizlik tizimini takomillashtirish va xalqaro tanlov savdolarida kriptovalyutalardan foydalanish kabi elektron tijorat tendensiyalari tahlil qilingan. N.E. Yadova [10] tomonidan olib borilgan tadqiqot ishining asosiy maqsadi – Rossiya elektron tijoratining kelajakdagi tendensiyalarini bashorat qilish uchun global Internet-tijoratning hozirgi holati va rivojlanish istiqbollarini o'rganish va baholash. Shuningdek, ayrim tadqiqotchilar xorijiy mamlakatlar misolida elektron savdoning rivojlanishini ko'rib chiqqanlar. B.Jeong [11] statistik ma'lumotlarga asoslanib, Koreyaning elektron tijorat platformalarining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilgan va mamlakatda uning rivojlanish darajasini tavsiflovchi asosiy jihatlari e'tibor qaratgan. CH. Xan [12] Xitoyda elektron savdoni rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini yoritgan va istiqbolda uni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqqan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada asosan raqamli iqtisodiyot sharoitida O'zbekistonda elektron tijorat va elektron savdoning rivojlanish dinamikasini o'rganildi va qiyosiy tahlil qilindi. Elektron tijoratning afzalliklari va kamchiliklari ko'rsatildi. Tadqiqot jarayonida elektron savdoni rivojlantirish jihatlarini o'rgangan turli xorijiy olimlarning ilmiy maqolalari tahlil qilingan. Jahon elektron savdo rivojlanishini baholashda turli xalqaro eksperlar hisoboti ma'lumotlaridan foydalanilgan. Tadqiqot jarayonida induksiya va deduksiya, tahlil va sintez, miqdor va sifat, taqqoslama tahlil usullaridan foydalanildi.

Tahlillar va natijalar. 1994-yildan AQShda boshlangan elektron tijorat *global savd*ning ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Boshqa ko'plab sohalar kabi, tovarlarni sotish va sotib olish jarayoni internet paydo bo'lishidan keyin jiddiy transformatsiyalashuvni boshidan kechirdi. Raqamlashuv tufayli butun dunyodagi iste'molchilar endi onlayn tranzaksiyalardan foydalanmoqda. Internet orqali buyurtmalar berish tez sur'atlar bilan o'sib borayotganini 2022-yilda butun dunyoda **5 milliarddan** ortiq foydalanuvchi onlayn xaridlarni amalga oshirganligidan ko'rish mumkin [13].

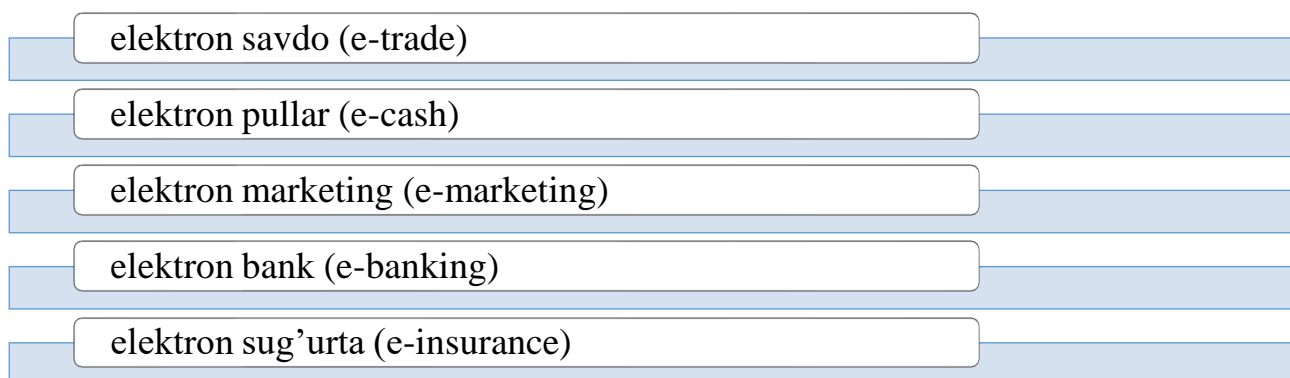
O'zbekiston iqtisodiyotining ham bosqichma-bosqich rivojlanishi oqibatida biznes faoliyatini yuritishning yangi prinsiplari, ayniqsa, elektron tijoratning ahamiyati juda oshib bormoqda. "Elektron tijorat" termini EDI (Elektronik Data Interchange – ma'lumotlarni elektron almashish), elektron pochta, internet, intranet (kompaniya ichida axborot almashish) va ekstranet (tashqi dunyo bilan axborot almashish) kabi texnologiyalarni o'z ichiga oladi [14]. Kompaniya axborot texnologiyalarini samarali qo'llash orqali iste'molchi bilan ochiq munosabat o'rnatish, mahsulot va xizmatlar to'g'risida hamkor va mijozlarni tezkor axborot

bilan ta'minlash, sotuvning alternativ yo'llarini, misol uchun tijorat saytlarida elektron do'konlar ochish va yaratish imkoni beradi.

Y.Nanehkaranning ta'riflashicha, "Elektron tijorat inson hayotini tubdan o'zgartirgan kuchli innovatsion jarayon bo'lib, elektron tijorat ham iqtisodiy sohada axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari inqilobining asosiy mezonlaridan biridir"[15]. J.Ritterga ko'ra, "Elektron tijorat yoki elektron savdo – bu Internetda tovarlar va xizmatlarni sotib olish va sotish hamda Internet platformasida iste'molchilar tomonidan narxlarni solishtirish va eng so'nggi ma'lumotlarni ko'rish uchun ma'lumot manbai[16]". Ya'ni, elektron tijorat internet orqali tovarlar va xizmatlarni sotib olish va sotishni, shuningdek, transchegaraviy xususiyatlarga ega bo'lgan va ma'lum bir mamlakatning chakana eksportini osonlashtiradigan savdo turini o'z ichiga olgan biznes turidir.

Elektron tijorat yoki elektron savdo (e-commerce) - bu elektron aloqa vositalaridan foydalangan holda mahsulotlar, xizmatlar va ma'lumotlarni sotib olish, sotish, o'tkazish yoki almashtirish jarayoni[17]. Elektron tijoratning boshqa ta'riflari mavjud, masalan, bu foyda olish maqsadida tijorat faoliyati va kompyuter tarmoqlaridan foydalanish orqali tijorat tsiklni kompleks avtomatlashtirishga asoslangan. Iqtisodchilar elektron tijoratni "kompyuter tarmoqlari yordamida amalga oshiriladigan operatsiyalar, moliyaviy va savdo operatsiyalari bilan bog'liq barcha biznes jarayonlarni qamrab oladigan milliy iqtisodiyot sohasi[18]" deb ta'riflaydilar. Elektron tijorat to'g'risidagi qonunida elektron tijorat atamasiga quyidagicha ta'rif berilgan: Elektron tijorat - Axborot tizimlaridan foydalangan holda amalga oshirilgan, tovarlarni sotish, ishlarni bajarish va xizmatlarga ko'rsatishga doir tadbirkorlik faoliyati elektron tijoratdir [19].

Elektron savdo yoki elektron tijorat korxonalarining ichki operatsiyalarida samaraliroq va moslashuvchan bo'lishga, yetkazib beruvchilar bilan yanada yaqinroq ishlashga va mijozlarning talablari va ehtiyojlariga tezroq javob berishga imkon beradi. Qolaversa, bu kompaniyalarga geografik joylashuvidan qat'iy nazar eng yaxshi etkazib beruvchilarni tanlash va jahon bozorida sotish imkoniyatini ham beradi. Elektron tijoratning bir nechta asosiy turlari bo'lib ularni quyidagi chizmada ko'rishimiz mumkin (1-rasm).

1-rasm. Elektron tijoratning asosiy turlari [20].

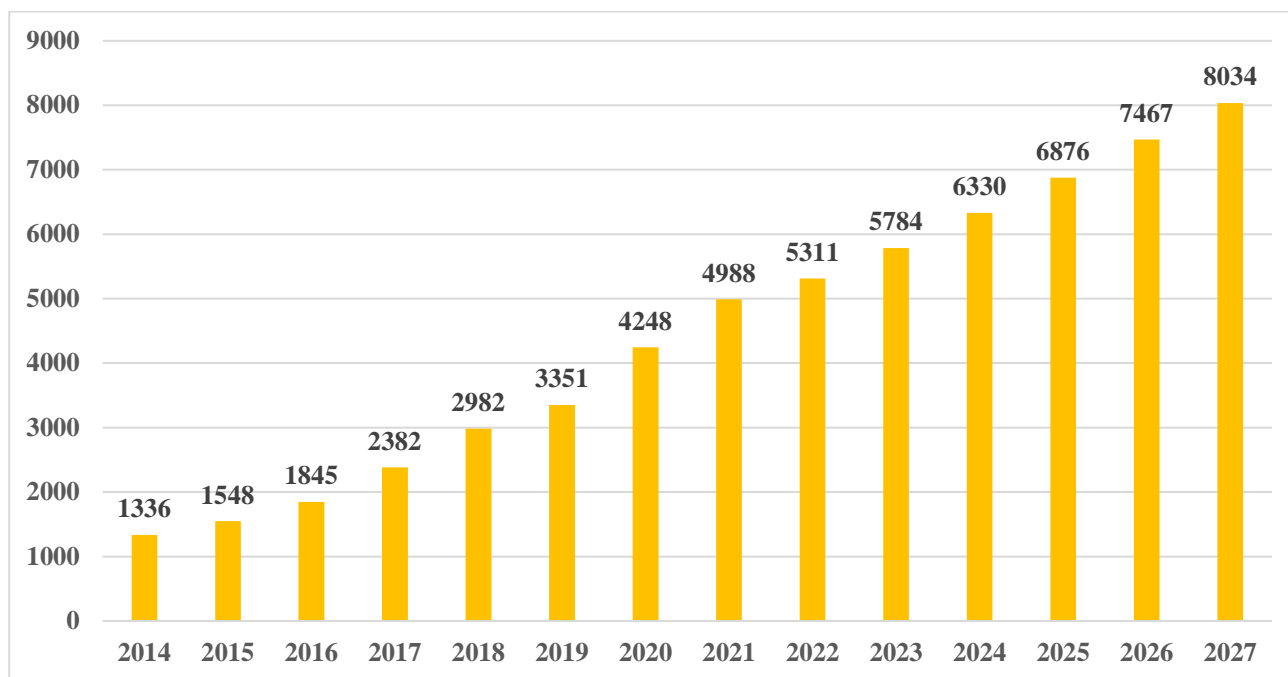
Elektron tijorat elektron to'lovlarni amalga oshirish, mijozlar va yetkazib beruvchilarni qidirish, reklama tarqatish, internet ilovalari orqali tovarlarni sotib olish va sotish operatsiyalarni bajarishga imkon beradi. Elektron tijorat nafaqat ishlab chiqaruvchi, balki iste'molchilar uchun ham ko'plab afzalliklarga va shu bilan birga ba'zi bir kamchiliklarga ham ega ekanligi haqida quyidagi jadvalda ko'rishimiz mumkin:

1-jadval.

Elektron tijoratdan foydalanishning asosiy afzalliklari va kamchiliklari [20].

Afzalliklari	Kamchiliklari
Geografik cheklovlarning yo'qligi, bunda internet global bo'lganligi sababli tovarni istalgan joyga sotish imkoniyati.	Raqobat yuqori darajada bo'ladi. Chunki qulaylik sababli bozorga hamma kirib kelishi mumkin.
Bir vaqtning o'zida bir necha mahsulotlarni namoyish qilish	Tovar hajmi kichik bo'lganda yetkazib berish har doim ham o'zini oqlayvermaydi.
Har ikkala tomon uchun ham vaqtni tejash imkoniyati	Tovarni sotib olishdan oldin uni ko'rishni xohlovchi iste'molchilarning ko'pligi
Marketing va reklama strategiyalarini ishlab chiqishda qulay imkoniyatlar	Barcha tovarlarni ham bir xil qulaylikda internet orqali sotib bo'lmaydi.
Xaridorga mahsulot haqida batafsil ma'lumot yetkazish imkoniyati	"Fishing", Shaxsiy ma'lumotlar, login va parollar va shu kabi ma'lumotlarni o'g'irlash bilan bog'liq hujumlar
Tanlov. Xaridor uchun mahsulotning narxlari va xususiyatlarini bir vaqtning o'zida boshqa mahsulotlar bilan taqqoslash mumkinligi	Onlayn sahifa yoki server bilan bog'liq muammolar sabab internet do'konni qisqa vaqtda yo'qotish xavfi
Erkin ish vaqti va vaqt bilan bog'liq cheklovlarning yo'qligi. Ish vaqtini shaxsiy hayot bilan moslashtirish imkoniyati	Iste'molchilar tomonidan beriladigan savollarga darhol javob berishda vaqt bilan bog'liq muammolar
Raqamlashtirish orqali xarajatlarni tejash tejash va samaradorlikni oshirish.	To'lov xavfsizligi. Pul o'tkazmalari jarayonidagi xatolar va yo'qotishlar.
Raqamlashtirish va transformatsiya orqali innovatsiyalar va yangi turdagi tovar va xizmatlar yaratish imkoniyati	elektron tijorat doirasida sotiladigan mahsulot yoki xizmatga nisbatan intellektual mulk huquqlarini himoya qilish muammosi
Soha nisbatan yangi bo'lganligi sababli davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va soliq borasidagi imtiyozlar	maxfiylik, identifikatsiya va avtorizatsiyani kafolatlaydigan ishonchli va samarali mexanizmlardan foydalanish masalasi

Dunyo bo'ylab internet orqali buyurtmalar tez sur'atlar bilan o'sib borayotgani sababli, butun jahonda **5 milliarddan** ortiq internet foydalanuvchilari onlayn xaridlarni amalga oshirishi kutilmoqda. "Business Insider", "eMagketeg" analitik kompaniyalarining tadqiqotlariga ko'ra, 2023-yilda dunyo bo'yicha chakana elektron tijorat savdosi global miqyosda 6 trillion AQSH dollaridan oshdi va kelgusi yillarda bu ko'rsatkich yangi cho'qqilarga chiqishi kutilmoqda.

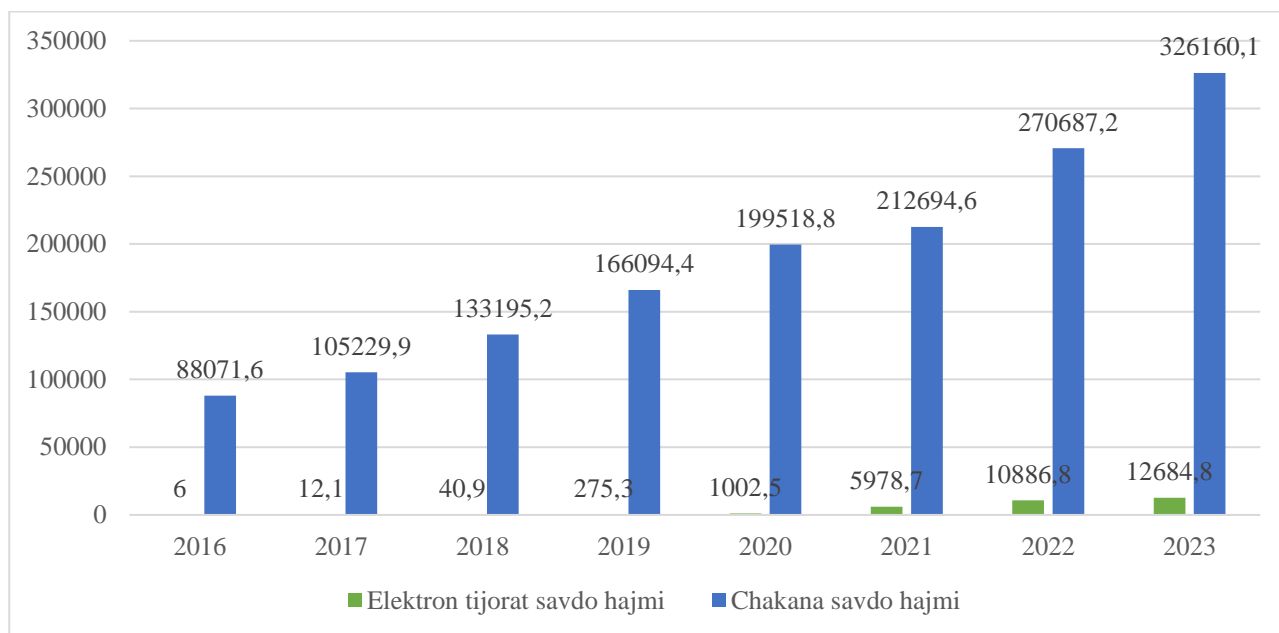

2-rasm. Dunyo bo'ylab chakana elektron tijorat savdolari hajmi o'zgarishi dinamikasi [21].

(Mlrd AQSh dollarida 2014-2025-yillar)

Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 2023-yilda "e-commerce" dunyo chakana savdosi umumiy hajmining 22,3 foizini tashkil qildi[22]. Ijtimoiy tarmoqlarda bunday o'sish dinamikasi tarqalishi va doimiy rivojlanayotgan IT-infratuzilmasi va texnologiyalari, shuningdek, ko'plab kompaniyalarning o'z mahsulotlarini va xizmatlarini "digital" formatiga o'tkazish tendensiyasi bilan bog'liq. Statistika agentligining ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 2022-yil holatiga 3,3 foizni tashkil etadi[23]. Foyda solig'i stavkasini 15% dan 7,5% gacha pasayishi va tovar (xizmatlar) bilan elektron savdo qiladigan elektron tijorat sub'ektlarining Milliy reestriga kiritilgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlar uchun aylanmadan olinadigan soliqning pasayishiga qaramasdan, respublikadagi xufiyona sektoridagi elektron tijorat bozori darajasi 4,9 trillion so'm qilib baholanmoqda[24].

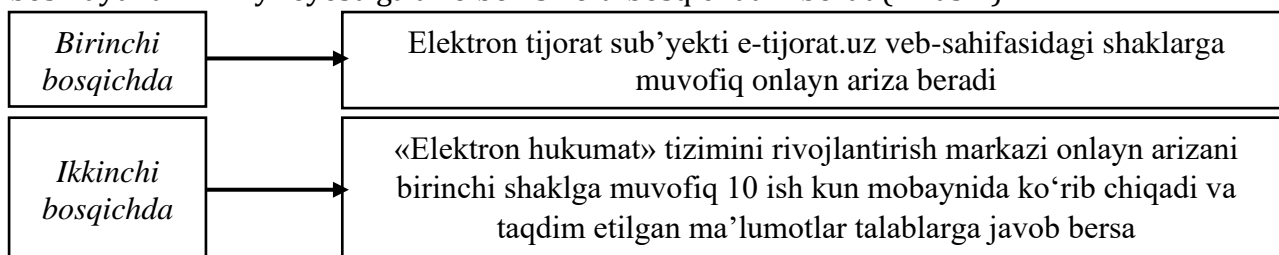
O'zbekistonda elektron tijoratni tadbirkorlik faoliyatining eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rish mumkin. Chunki, uni rivojlantirish uchun barcha zarur shart-sharoitlar va resurslar mavjud: aholining kompyuter savodxonligining o'sishi, past trafik narxlari bilan yuqori sifatli internetning butun mamlakat bo'ylab tarqalayotganligi va boshqalar.

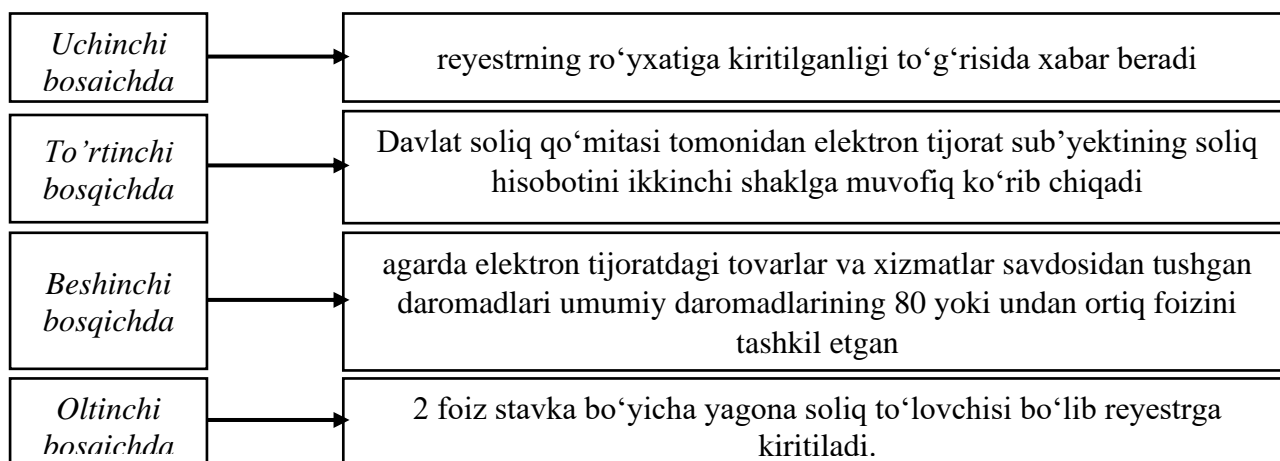

3-rasm. O'zbekistonda elektron tijorat va chakana savdo hajmi [25]
(mlrd. so'mda)

O'zbekistonda elektron tijorat va chakana savdo hajmi yildan-yilga barqaror ravishda o'sib bormoqda. Xususan, 2016-yilda chakana savdolar hajmi 88 071.6 mlrd. so'mni tashkil etib, huddi shu yili elektron tijorat savdo hajmi esa atigi 6 mlrd. so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib esa chakana savdolar hajmi 326 160 mlrd. so'mni tashkil etib, o'tgan 2022-yilga nisbatan 20% foizga o'sish kuzatilgan. Elektron tijorat savdo hajmi esa 2023-yilda 12684.8 mlrd so'mni tashkil etib, o'tgan 2022-yilga nisbatan 16% ga o'sish kuzatilgan(3-rasm). Bu umumiy chakana savdo hajmining qariyb 4 foizini tashkil etadi.

2018-yilning 1-iyulidan boshlab elektron shaklda onlayn www.e-tijorat.uz internet-portalida elektron tijorat sub'yektlari milliy reyestri ishga tushirilgan. Saytda reyestrga a'zo bo'lish uchun ariza berish bo'yicha yo'riqnoma hamda elektron tijoratga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar joylashtirilgan, shuningdek, reyestr haqidagi barcha savollar bo'yicha murojaat qilish uchun telefon raqam ham keltirilgan. Milliy reyestr regulyatori – O'zbekiston Respublikasi axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi huzuridagi «Elektron hukumat» tizimini rivojlantirish markazi hisoblanadi. Regulyator milliy reyestri yuritish, shakllantirish va rivojlantirish bilan shug'ullanadi. Elektron tijoratdagi tovarlar va xizmatlar savdosidan tushgan daromadlari umumiy daromadlarining 80 va undan ortiq foizini tashkil etgan elektron tijorat sub'yektlarigina reyestrga kiritiladi. Bunda elektron tijoratdagi tovarlar (ishlar, xizmatlar)ni sotishdan tushgan daromadlar to'g'risidagi bank ma'lumotnomasi va hisob-ma'lumotnoma bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak. Mazkur sub'yektlar reyestrga kiritilganidan keyin yagona soliq to'lovini 2 foiz pasaytirilgan stavka bo'yicha to'lashni boshlaydilar. Milliy reyestrga a'zo bo'lish olti bosqichdan iborat (4-rasm)

4-rasm. Elektron tijorat subektlarining milliy reyestrqa a'zo bo'lish bosqichlari [20].

Yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar Milliy reyestrqa ixtiyoriy va bepul asosda kiritilgan bo'lib, elektron savdo orqali tovar va xizmatlarni sotishdan tushadigan daromad ular tomonidan sotilgan tovarlar va xizmatlar umumiy hajmining kamida 80 foizini tashkil etadi. O'zbekistondagi asosiy universal elektron savdo maydonchasi - bu Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi tomonidan yaratilgan Trade Uzbekistan savdo maydonchasi (tradeuzbekistan.com veb-sayti). Boshqa elektron savdo maydonchalari ham ishga tushirildi, masalan, B2B formatidagi to'qimachilik ishlab chiqaruvchilari uchun uzbtextile.com, kichik va o'rta biznes uchun universal.uz va boshqalar. O'zbekistonda elektron tijoratning rivojlanish darajasi hali ham past darajada. 2024-yil yanvar holatiga e-tijorat.uz elektron tijorat sub'ektlari milliy reestrda faqat 524 ta sub'ekt ro'yxatdan o'tgan. Shuningdek, elektron tijorat sohasida ishlaydigan 1392 ta veb-sayt (2024-yil yanvar oyi holatiga ko'ra) www.uz ma'lumot olish milliy tizimida mavjud. 2022-yilning ikkinchi choragida elektron tijorat operatsiyalari soni 75,39 millionni, bitimlar hajmi esa 3,515 trln. so'mni tashkil etdi. Birinchi chorakda ushbu ko'rsatkichlar 73,8 million va 2,516 trln. so'mni tashkil etdi[27].

Davlat tomonidan berilgan soliq imtiyozlari soliq to'lovchilar ixtiyorida 1,9 mlrd. so'm bo'sh pul mablag'larini qoldirish imkonini beradi. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligining ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda 500 dan ortiq elektron tijorat sub'ektlari faoliyat ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, www.tgstat.com sayti ma'lumotlariga ko'ra O'zbekistonda savdo sohasida jami foydalanuvchilari 2 milliondan ortiq bo'lgan 100 dan ortiq yirik kanallar mavjud bo'lib, bu omillar davlat ro'yxatidan o'tmagan tadbirkorlik sub'ektlarining (xufiyona tijorat) rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek elektron tijorat (xizmatlar) bilan shug'ullanuvchi xorij firmalari www.tax.uz portali orqali o'z ixtiyorlari bilan ro'yxatdan o'tishmoqda. O'zbekistonda 2023-yilda jami 56 ta elektron xizmat ko'rsatuvchi xorijiy kompaniyalar qariyb 70 milliard so'm soliq to'lagan. Bunda, to'langan soliqlarning 90 foizdan ko'prog'i elektron xizmatlar ko'rsatuvchi **10 ta xorijiy kompaniya** hissasiga to'g'ri kelgan. 2023-yilda yilda eng ko'p soliq to'lagan xorijiy kompaniya Meta bo'ldi. Kompaniya tomonidan to'langan soliqlar **26,4 milliard so'mni** tashkil etgan. Undan keyingi o'rinlarni Google va Apple kompaniyalari egallagan va ular mos ravishda 20,3 milliard so'm va 12,9 milliard so'm soliq to'lagan. 2020-yilning 1-yanvaridan kuchga kirgan yangi tahrirdagi Soliq kodeksida "Google solig'i" ko'zda tutilgan. Oradan bir oy o'tgach, Davlat soliq qo'mitasi xorijlik internet kompaniyalari soliq to'lovchi sifatida ro'yxatdan o'tishlari uchun QQS-ofisini ochdi. Xorijiy internet-kompaniyalar

2021-yilda 15 milliard soʻmdan ziyod soliq toʻlagan boʻlsa, 2022-yilning 11 oyi davomida qariyb 45 milliard soʻm soliq toʻlagan.

Statista xalqaro maʼlumotlar bazasi Oʻzbekistondagi elektron tijorat sohasi haqida quyidagi maʼlumotlarni keltirib oʻtdi:

2020-yilda, mamlakatning elektron tijorat yoʻnalishi 481.3 million dollar daromad keltirdi va bu raqamli iqtisodiyotdagi umumiy daromadning 68 foizini tashkil etdi. Qolgan 32 foiz raqamli ommaviy axborot vositalari, elektron xizmatlar va elektron sayohatlar hisobidan boʻldi.

Shu yilda, raqamli xarajatlar aholi jon boshiga isteʼmol xarajatlarning 1.2 foizini tashkil qildi, bu koʻrsatkich Osiyo oʻrtachasidan (3.1 foiz) past edi. 2025-yilga borib, elektron tijorat daromadlarining yillik 6.3 foizga oʻsishi kutilmoqda.

Onlayn xaridlar tarkibida asosan moda tovarlari (32 foiz) va elektronika (31 foiz) ustuvor boʻldi, keyin oziq-ovqat va shaxsiy gigiyena mahsulotlari (14 foiz), oʻyinchoqlar, sevimli mashgʻulotlar va uy-roʻzgʻor buyumlari (11.5 foiz) hamda mebel va texnologiya (11 foiz) kabi tovarlar keldi.

Oʻzbekistonda elektron tijorat sanoati rivojlanishning dastlabki bosqichida. 2022-yil ohiriga koʻra, internetdan foydalanuvchilar soni 26,723 million kishini tashkil etdi va 36,7 million kishilik mamlakatda 25,3 million mobil internet foydalanuvchisi va 3,2 million doimiy keng polosali internet foydalanuvchisi mavjud. Xalqaro maʼlumotlarni uzatish kanallarining oʻtkazish qobiliyati 1800 Gbit/s ni tashkil etdi va 2024-yil oxiriga kelib 3200 Gbit/s gacha oshirilishi kutilmoqda[27]. Oʻzbekiston telekommunikatsiya infratuzilmasiga koʻplab sarmoya kiritmoqda. Speedtest.net xalqaro internet tezligini baholab boruvchi indeksning 2024-yil maʼlumotlariga koʻra, maʼlumotlarni yuklab olish tezligi 26,97 Mbit/s va yuklash tezligi 11,25 Mbit/s boʻlgan mobil internet boʻyicha 144 mamlakat ichida 91-oʻrinni egallab avvalgi yilga nisbatan 4 pogʻona yuqoriga koʻtarilgan. Qattiq keng polosali internet boʻyicha 59,09 Mbit/s yuklab olish va 53,44 Mbit/s yuklash tezligi bilan 181 mamlakat ichida 89-oʻrinni egallab avvalgi yilga nisbatan bir pogʻona yuqoriga koʻtarilgan[28]. Oʻzbekiston elektron tijorat sohasini rivojlantirish boʻyicha qator muhim qadamlarni amalga oshirmoqda:

Birinchiidan, dori vositalari va tibbiy asbob-uskunalarini onlayn sotish qonun tomonidan ruxsat etildi. Shuningdek, tovar va xizmatlar uchun toʻlovning qonuniy isboti sifatida elektron cheklar va schyot-fakturalar tan olindi.

Ikkinchiidan, raqamli toʻlovlar tizimini mustahkamlash maqsadida, Oʻzbekiston Markaziy banki 2019-yilda Visa bilan infratuzilmani rivojlantirish boʻyicha memorandum imzoladi. Koʻplab banklar esa onlayn toʻlovlarni qayta ishlash uchun elektron tijorat veb-saytlariga maxsus dastur va xizmatlarni taqdim eta boshladi.

Uchinchiidan, elektron tijorat sohasi uchun malakali kadrlar tayyorlash maqsadida, 2018-yilda Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universitetida tegishli yoʻnalish ochildi.

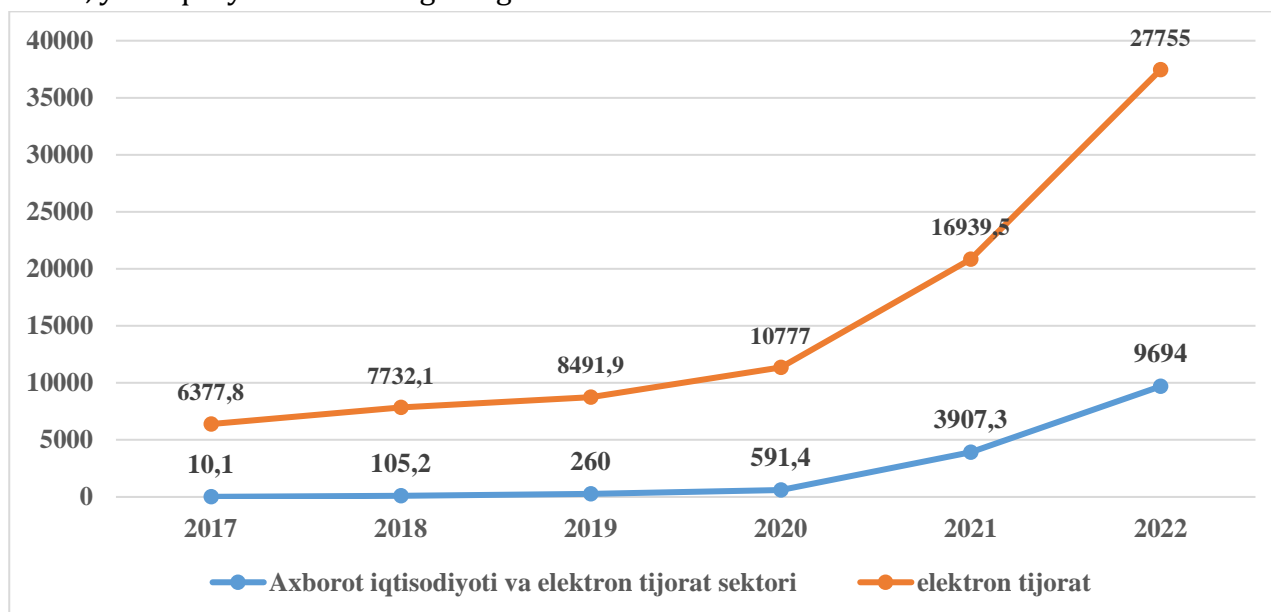
Ushbu choralarsiz, Oʻzbekistonda elektron tijoratni rivojlantirish, xususan, raqamli toʻlovlar tizimini mustahkamlash va sohaga oid malakali mutaxassislar kadrlar bazasini shakllantirish qiyin boʻlardi.

Oʻzbekiston Eksportni qoʻllab-quvvatlash agentligi Xitoyning Alibaba elektron tijorat kompaniyasi bilan hamkorlikda 2020-yil oktabr oyida Alibaba.com platformasida “Oʻzbekistonda ishlab chiqarilgan” boʻlimini yaratdi va unda tanlangan mahalliy kompaniyalar

mahsulotlari namoyish etiladi; hukumat Alibaba.com platformasida 300 dan ortiq mahalliy kompaniyalarni ro'yxatdan o'tkazish uchun moliyaviy yordam ko'rsatishni rejalashtirmoqda.

O'zbekiston hukumati 2021-2022 yillarda raqamli infratuzilmani rivojlantirishga 2,5 milliard AQSH dollari sarmoya kiritishni rejalashtirayotganini ma'lum qildi. 2022-yil 1-iyuldan boshlab investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi Raqamli transformatsiya markazi mas'ul bo'lgan elektron tijorat uchun "Ochiq raqamli ekotizim" axborot tizimlari majmuasi ishga tushirildi. Ekotizimda savdo tomonlarning shartnoma majburiyatlari bajarilishini ta'minlash uchun elektron hisob qaydnomasi bo'lib, raqamli ekotizimga integratsiyalashgan elektron tijorat platformalari operatorlarining daromad solig'i stavkasi 2024-yil 1-yanvargacha 50 foizga pasaytiriladi.

Mamlakatimizda elektron tijorat axborot tizimlaridan foydalangan holda tuzilgan shartnomalar bo'yicha, shu jumladan, oferta usulida, birja va auksionlar orqali hamda boshqa elektron savdo maydonlari yordamida mahsulot (tovarlar, ishlar va xizmatlar) sotishni o'z ichiga oluvchi tijorat sektorlaridan tushgan daromad 2017-yilda 6377.8 mlrd. so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 27755 mlrd. so'mni tashkil etdi, ya'ni 2017-yilga nisbatan qariyb 4,5 barobarga o'sganligini ko'rishimiz mumkin. Elektron tijoratni o'zini alohida tahlil qilib ko'rsak, 2017-2022 yillarda daromadi 10.1 mlrd. so'mdan 9694 mlrd. so'mga yetgan bo'lib, ya'ni qariyb 10 barobarga o'sganini ko'rish mumkin.

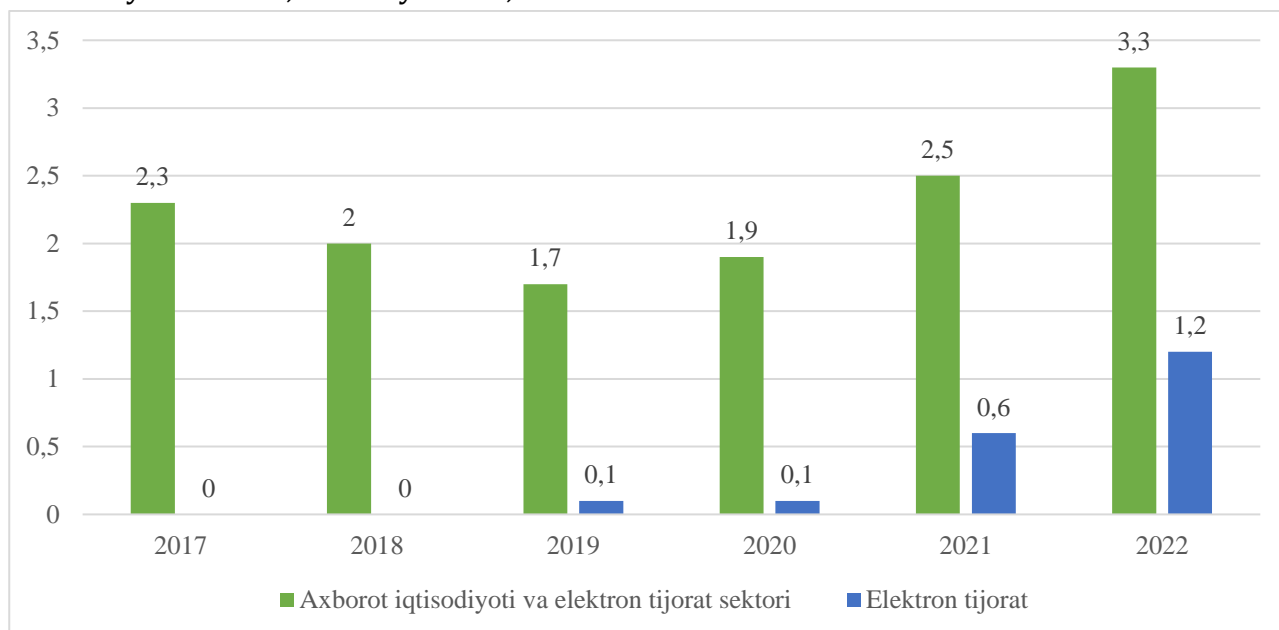

5-rasm. Axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sohalarida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat hajmi (mlrd.so'm).

Mazkur ko'rsatkichlar raqamli iqtisodiyotning mazkur sohasi mamlakatimizdagi ko'plab tarmoq va sohalarga nisbatan ancha yuqori sur'atlari bilan o'sib kelganligidan dalolat beradi. Shu bilan birga, mamlakat YaIM da elektron tijoratning ulushi ko'plab rivojlangan mamlakatlarga nisbatan sezilarli darajada past. Xususan, 2021-yilda axborot iqtisodiyotining mamlakat YaIM dagi ulushi atigi 2,5 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib esa bu ko'rsatkich 3.3 foizdan iborat bo'ldi. Elektron tijoratning ulushi esa 2021-yilda atigi 0.6 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib 2 barobarga oshganini ko'rish mumkin (6-rasm). Ammo o'sish surati yuqori bo'lishiga qaramay jahon mamlakatlariga taqqoslaganda bu ko'rsatkichlar anchagina pastligi ko'rish mumkin. O'z navbatida ko'pchilik rivojlangan mamlakatlarda

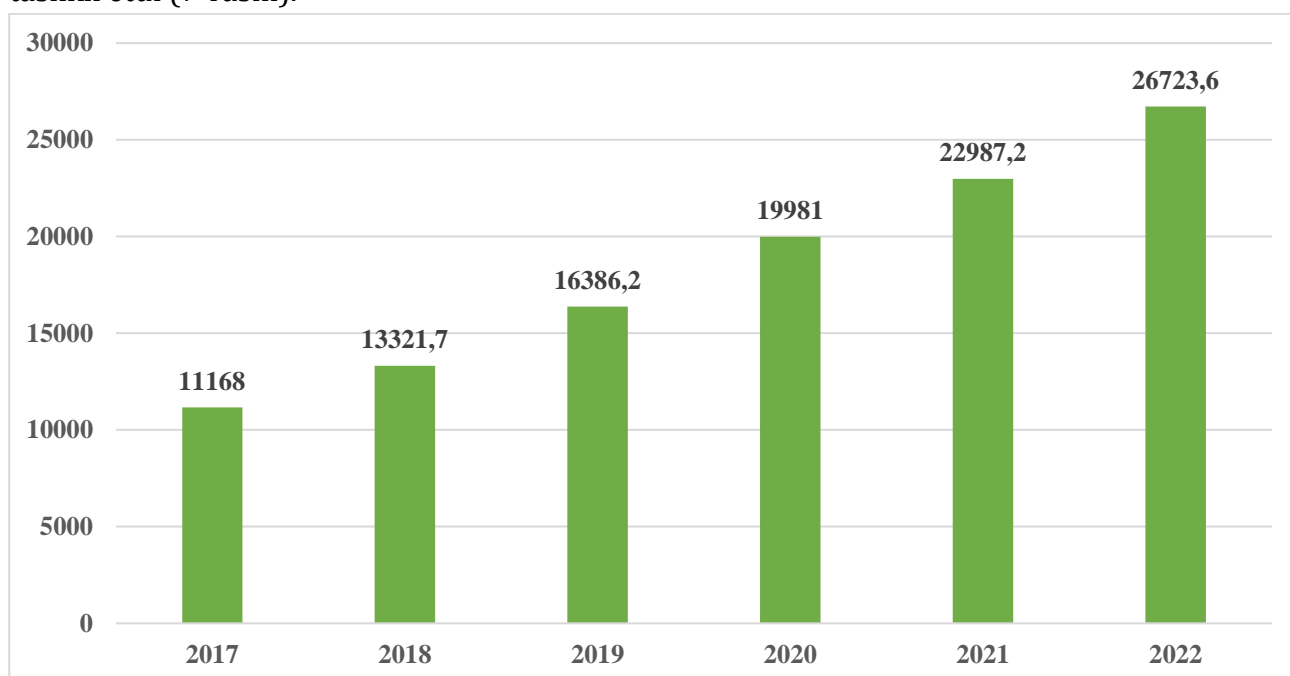

elektron tijoratning YaIM shakllanishidagi ahamiyati ortib bormoqda. Masalan, 2022-yilda Buyuk Britaniyada elektron tijoratning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 9.3% tashkil etgan, Germaniyada - 6.9%, Shvetsiyada - 5,8 % iborat bo'ldi.

6-rasm. Axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sohalarida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymatning YaIMdagi ulushi (foizda)

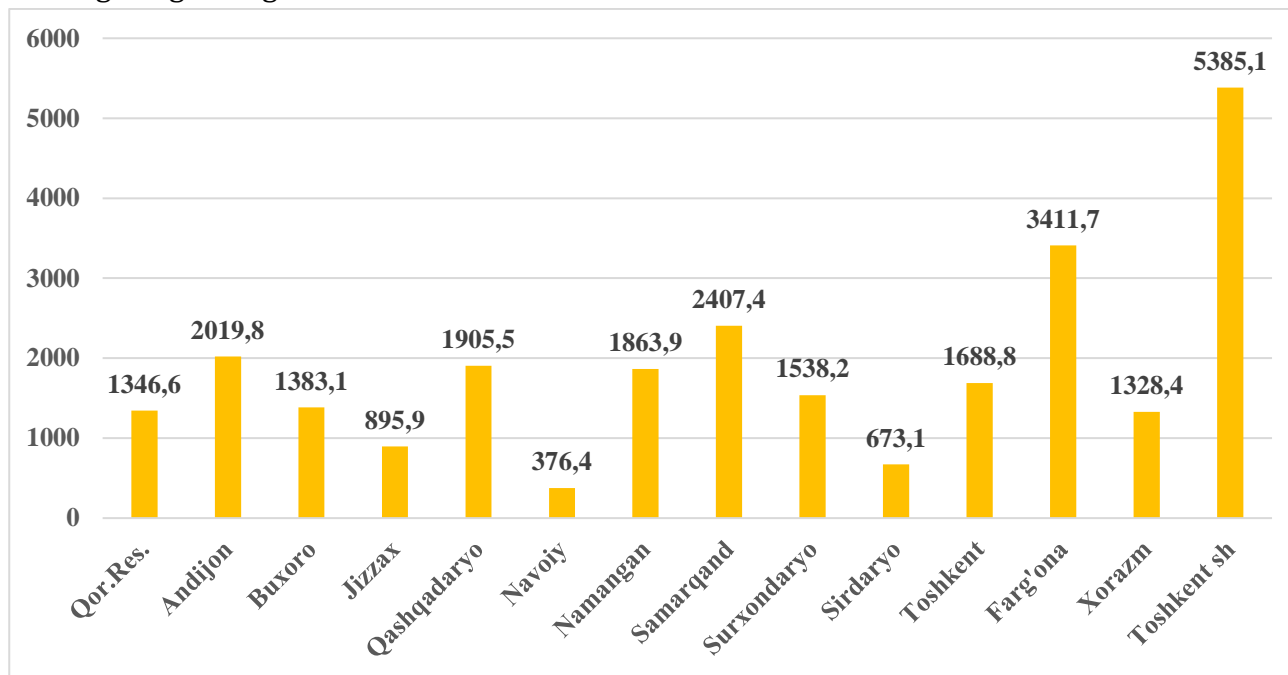
Mamlakatimizda 2017-yilda respublika aholisining internetga ulangan aholi soni 11 168.0 ming nafarini tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 26 723.6 mln nafarini tashkil etdi (7-rasm).

7-rasm O'zbekistonda internet tarmog'iga ulangan abonentlar soni
(yil ohiriga, ming birlik)

Ya'ni 2017-yilda har 100 nafar aholining 35 nafari internet tarmog'iga ulangan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2022-yilga kelib qariyb 73 nafarga yetdi. Shu bilan birga, internetga ulangan

aholining sonini mamlakatlar hududi bo'yicha ko'rib chiqadigan bo'lsak, internetga ulanganlarning asosiy qismi, eng yuqori ko'rsatkich 5358 ming kishi (14,6%) Toshkent shahriga to'g'ri kelganini ko'rishimiz mumkin.

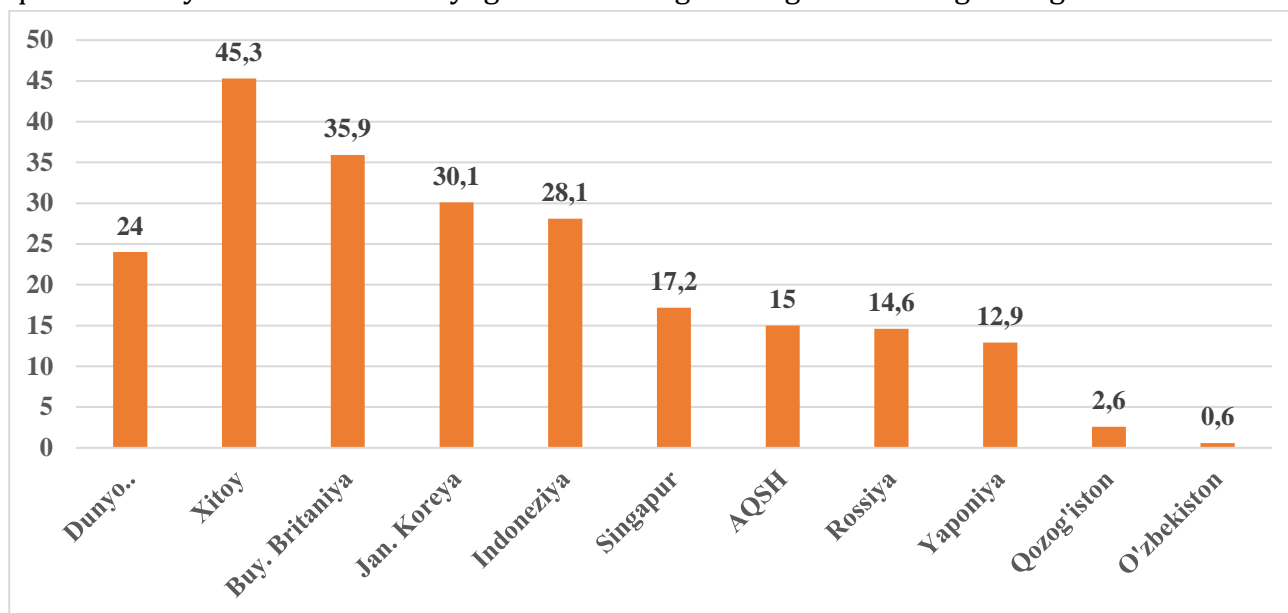
8-rasm. Hududlar kesimida internet tarmog'iga ulangan abonentlar soni
(2022-yil ohiriga, ming birlik)

Internet tarmog'iga ulangan abonentlar soni bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlar Toshkent shahri, Farg'ona, Samarqand va Andijon viloyatlariga to'g'ri kelgan bo'lsa, eng kam ko'rsatkichlar esa Sirdaryo, Navoiy, Jizzax viloyatlariga to'g'ri kelganini ko'rishimiz mumkin. Bu bir tomondan ushbu viloyatlarda aholi sonini kamligi bilan izohlansa, ikkinchi tomondan mamlakatimiz ayrim hududlarida internet qamrovi darajasining pastligi bilan izohlash mumkin. Masalan, Toshkent shahrida har 100 kishiga internetga ulanganlar soni 185,1 nafarni tashkil etgan bo'lsa, Sirdaryoda – 75,8, Navoiy – 83,9, Jizzaxda – 61,4 nafarni tashkil etdi. Ushbu ko'rsatkichning eng kam darajalari Surxondaryo (55,4), Qashqadaryo (55,3) va Toshkent viloyatlarida (56,9) qayd etilgan. Mamlakatimizning barcha hududlarida global internet tarmog'iga ulanish, barcha hududlardagi korxonalar va tashkilotlarni imkon qadar to'liq va yuqori tezlikli internet bilan ta'minlash, uning sifatini yaxshilash hamda mahalliy uyali aloqa operatorlari aloqa xizmatlarini samarali yo'lga qo'yish borasida ham bir qator ishlar amalga oshirilmoqda.

2020-2030 yillarda hukumat aholini internet bilan ta'minlash va raqamli infratuzilmani rivojlantirish borasida bir qator muhim qadamlarni qo'ydi. Xususan,

- 2020-yil oktabr oyida "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasining qabul qilinishi;
- hukumat butun mamlakat bo'ylab qurilgan optik tolali aloqa tarmog'i uzunligini hozirgi 118 ming kilometrdan (73 322 milya) 2030-yilgacha 250 ming kilometrga (155 343 milya) oshirishni rejalashtirmoqda;
- 2030-yilga borib yuqori tezlikdagi internet qamrovini hozirgi 67 foizdan 100 foizgacha oshirish;
- 2022-yilgacha keng polosali mobil aloqa tarmog'i qamrovini joriy 78 foizdan 100 foizgacha kengaytirish;

➤ axborot texnologiyalari sohasida oliy va oʻrta maxsus taʼlim muassasalariga qabul qilish uchun yillik kvotani 2030-yilga borib hozirgi 7 mingdan 20 ming nafarga oshirish.

9-rasm. Rivojlangan mamlakatlar va O'zbekistonda chakana savdo hajmida elektron tijoratning ulushi (foizda)

Xalqaro ekspertlarining hisobotlariga ko'ra, 2022-yilda jahon chakana savdosida chakana elektron tijoratning ulushi 24,0 foizni tashkil etdi[29]. Mazkur hisobotga ko'ra, top-5 talikka Xitoy (45,3 %), Buyuk Britaniya (35,9%), Janubiy Koreya (30,1 %), Indoneziya (28,1 %) va Singapur (17,2 %) mamlakatlari yetakchilik qilib kelmoqda. Ammo O'zbekistonda chakana savdo hajmida elektron tijoratning ulushi 0,6 foizni tashkil etib, jahon o'рта ko'rsatkichlariga nisbatan ancha past hisoblanadi, (9-rasm).

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, Quyidagilar O'zbekistonda elektron tijorat sohasini rivojlantirish borasida muhim ahamiyat kasb etadi:

Huquqiy bazani takomillashtirish: Elektron tijorat sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qonunchilikni zamon talablariga moslashtirish, aholining barcha qatlamlarini qamrab olgan holda soha rivojiga shart-sharoitlar yaratish zarur.

Tashqi bozorga chiqishni osonlashtirish: Mahalliy korxonalarining xorijiy bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish, eksportni rag'batlantirish maqsadida elektron tijorat orqali tovar va xizmatlar sotishga oid eskirgan byurokratik to'siqlarni bartaraf etish muhimdir.

Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish: Elektron biznesni rivojlantirishga xizmat qiluvchi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini to'g'ri va oqilona tatbiq etish kerak.

Integratsiya va hamkorlik: Milliy to'lov tizimlarini xalqaro tizimlar bilan integratsiyalashtirishga e'tibor qaratish, eksport salohiyatini oshirish hamda ichki bozorning raqobatbardoshligini mustahkamlash zarur.

Targ'ibot va ommalashtirish: Elektron tijoratning imkoniyatlari va afzalliklari, jumladan naqd pulsiz hisob-kitoblarni keng ommalashtirish talab etiladi. Bu soha rivojlanishining salbiy oqibatlariga yo'l qo'ymaslik muhimdir.

Soliq siyosatini qayta ko'rib chiqish: Mavjud soliqqa tortish tizimi elektron tijorat sohasidagi tadbirkorlikni, shu jumladan ommaviy axborot vositalarining faoliyatini rag'batlantirishi lozim.

Ushbu choralar bilan bir qatorda malakali kadrlar tayyorlash, sohaga oid ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash ham elektron tijoratning rivojlanishiga yordam beradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ефимова Н.А., Тарасов А.С. Совершенствование работы интернет-магазина // Вестник Белгородского университета кооперации, экономики и права. 2018. № 5 (72). С. 174-183.
2. Колесниченко С.А. КРІ и повышение эффективности работы интернет-магазина // Экономика. Бизнес. Информатика. 2016. Т. 2. № 3. С. 39-46.
3. Шаврук Е.Ю., Ванкович Г.Р. Регионализация интернет-магазинов // Экономика. Бизнес. Финансы. 2018. № 1. С. 3-6.
4. Хапилина К.А. Современные проблемы управления предприятиями электронной торговли и их динамика развития в Украине // Образование и наука без границ: социально-гуманитарные науки. 2016. № 4. С. 109-111.
5. Фалеева Т.О. Выбор метода прогнозирования продаж интернет-магазина // Поиск (Волгоград). 2017. № 2 (7). С. 52-56.
6. Мансурова Н.А., Алтынбаев И.О. Оценка работы интернет-магазина // Экономические исследования. 2018. № 1. С. 4.
7. Bragin L.A., Ivanov G.G., Panasenکو S.V., Efimovskaya L.A., Karashchuk O.S., Krasilnikova E.A., Mayorova E.A., Nikishin A.F., Aleksina S.B., Boykova A.V., Tyunik O.R. / Ed. by S. Panasenکو, A. Nikishin, E. Mayorova. Globalization of Trade Based on Innovations. Hamilton, 2018.
8. Майорова Е.А., Никишин А.Ф., Панкина Т.В. Систематизация показателей развития электронной торговли // Азимут научных исследований: экономика и управление. 2020. Т. 9. № 1(30). С. 244-247
9. Захаров А.Н., Чехранова Т.А. Тенденции развития электронной торговли в международной практике // Российский внешнеэкономический вестник. 2019. № 6. С. 102-106.
10. Ядова Н.Е. Современное состояние мирового рынка электронной коммерции и перспективы его развития // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Экономика. 2019. № 2. С. 116-125.
11. Чжон Б. Электронная торговля в республике Корея: современное состояние и особенности // Вестник Института экономики Российской академии наук. 2019. № 5. С. 178-190.
12. Хань Ч. Современное состояние развития электронной торговли в Китае // Известия Санкт Петербургского государственного экономического университета. 2017. № 4 (106). С. 166-1
13. <https://infocom.uz/dunyo-boylab-elektron-tijorat-statistikasi-va-faktlari/>
14. U.Q.Yakubov, M.I.Azizova, M.Yu.Jumaniyozova (2019). "ELEKTRON TIJORAT" o'quv uslubiy majmua 17-bet.
15. Nanekaran Y. K. An Introduction to electronic commerce. International journal of scientific and technology research, 2013, vol. 2, no. 4, pp. 41-48. doi: 10.1109/CICC-ITOE.2010.39
16. Jeffrey B. Defining international electronic commerce [Int'l L. & Bus] Available at: <https://trends.rbc.ru/trends/industry/607fe4549a7947027eaffbe6>
17. German M.V., Yuldashev Sh.Q., Usmanova D.Q., Xalikova L.N. Elektron tijorat asosalari. O'quv qo'llanma. Samarqand: SamDU nashri, 2021. 11-bet.
18. Sh.Q.Yuldashev, D.Q.Usmanova, L.N.Xalikova, M.V.German. Elektron tijorat asoslari. O'quv qo'llanma. Samarqand: SamDU nashri, 2021. – 11-bet

19. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonuni, 3-moddasi.
20. Chizma muallif g`oyasi asosida chizilgan.
21. <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales/#:~:text=In%202023%2C%20global%20retail%20e,eight%20trillion%20dollars%20by%202027.>
22. <https://www.insiderintelligence.com/content/worldwide-ecommerce-continues-double-digit-growth-following-pandemic-push-online>
23. stat.uz/uz/rasmiy-statistika/raqamli-iqtisodiyot
24. Rustamov A. O‘zbekistonda elektron tijoratni soliqqa tortishning yangi bosqichlari, Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, volume 1 | issue 4
25. Statistika agentligi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan chizilgan.
26. E.Asqarov. Elektron tijoratning yangi o‘zbekistonga kirib kelishi, savdo va servis sohalarida foydalanilishi, Yosh tadqiqotchi jurnali. Vol. 1 No. 5 (2022)
27. <https://infocom.uz/elektron-tijorat-raqamli-iqtisodiyot-rivojlanishining-istiqbolli-omilidir/>
28. <https://www.speedtest.net/global-index/uzbekistan#mobile>
29. <https://www.speedtest.net/global-index/uzbekistan#mobile>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).